

Een schild van *Atelecyclus undecimdentatus* (Herbst, 1783) aangespoeld te Koksijde

Marie-Thérèse Vanhaelen

Tot ruim 10 dagen na de herfststorm met krachtige westenwind van 9-11 november 2007, kon je nog steeds resten aantreffen van een grote stranding, die begonnen was op 13 november.

Op 21 november 2007 trok ik op waarnemingstocht van Koksijde, Ster der Zee tot Sint-André. Het zwaarste aanspoelsel was, na de voorgaande 3 dagen, met lichte nachtvorst en landwind, fel uitgedund en nu lag er veel meer fijn materiaal, waaronder talrijke krabbenschilden. In de hoge vloedlijn lagen nog een 100-tal stevige strandschelpen, *Spisula solida*, vooral eerstejaars – dikwijls nog levende – doubletjes van 1,5 à 2 cm tussen de massa's lege schelpen van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*. Ook nog een 30-tal – de meeste levend of met vleesresten – halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*, van 2 à 3 cm kon ik er uitzoeken. Regelmatig zag ik een schild van de gewimperde zwemkrab *Liocarcinus arcuatus*. Sinds het begin van de grote stranding had ik er op gelet, vooral te Oostduinkerke en Koksijde, en had slechts 2 dode dieren doch wel tientallen schilden van deze soort opgemerkt. Ook van de helmkrab *Corystes cassivelaunus* was dat zo : slechts 3 dode, maar een paar 10-tallen schilden. Het was me opgevallen dat er opnieuw meer schilden van de Noordzeekrab *Cancer pagurus* aanspoelen, vooral kleine, van 4 tot 8 cm, zeker een 30-tal. Van de grijze zwemkrab *Liocarcinus vernalis* zag ik ook weer enkele 10-tallen schilden en van de fluwelen zwemkrab *Liocarcinus puber* hooguit 6 schilden en 1 schaarppoot.

Heimelijk had ik deze dagen ook eens teruggedacht aan die mooie vondst van 12 april 2005 : een vers dode cirkelronde krab *Atelecyclus rotundatus* (Vanhaelen, 2005); een jaar later, op 19 februari 2006 had ik immers te Koksijde nogmaals een schildje (2,8 cm x 2,8 cm) opgeraapt van deze, voor onze kust uiterst zelden waargenomen soort. Wie weet ...

Vóór de Schipgatduinen zag ik, tussen de zeer algemene soorten *Carcinus maenas* en *Liocarcinus holsatus* een schildje liggen van de blauwpootzwemkrab *Liocarcinus depurator*; dat was zeer lang geleden.

Net bij het geplande einde van mijn zoektocht lagen er weer talrijk krabbenschilden in een aanspoelselbankje; nog even bekijken : onderaan - ik waande me plots op het strand van Isla Cristina (Costa de la Luz nabij de Algarve) – lag een zeer vers schild *Atelecyclus* sp. ; terwijl ik het opraapte, zag ik dadelijk dat het hier de soort *Atelecyclus undecimdentatus* betrof, want het schildje was merkkelijk breder dan hoog; (Foto 1) na opmeting noteerde ik : hoogte 3,6 cm en breedte 4,7 cm. Het zag er zeer vers uit en bij de vondst waren de 2 antennetjes zelfs nog intact; na opdrogen en transport zijn ze , helaas, eer we een foto konden maken, reeds afgebroken.

In de nabije omgeving lagen er ook 2 kleine Noordzeekrab- en 3 helmkrabschilden. De verrassing om een schild van *Atelecyclus undecimdentatus* hier, op Belgisch strand aan te treffen was zeer groot. In tegenstelling tot de cirkelronde krab *Atelecyclus rotundatus*, die vanaf 1972 verscheidene malen in de zuidelijke Noordzee verzameld werd (Adema, 1991) was *A. undecimdentatus* er tot op heden nog niet gesignaleerd.

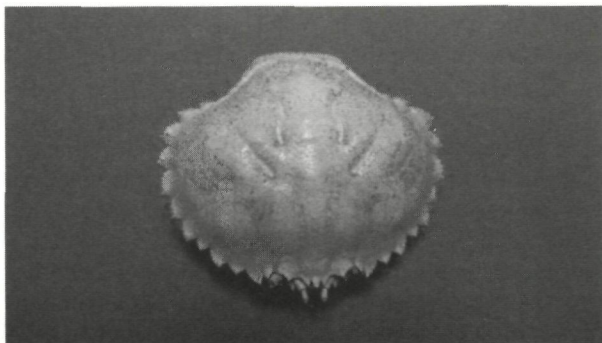

Foto 1 : *Atelecyclus undecimdentatus*
Carapax : eerste Belgische vondst Koksijde - 21 november 2007

Beschrijving

Het gevonden schild is ovaal in omtrek, tamelijk bol en over bijna het gehele oppervlak fijn gecrenuleerd en behaard (het voelt aan als een zachte gladgeschoren baard). Tussen de ogen staan 3 tanden waarvan de middelste ietwat langer is. De antennen zijn ongeveer 1,2 cm lang. Aan de randen van de carapax is de beharing langer en dichter en tel ik, aan weerszijden 10 duidelijke tanden, die op hun beurt ook fijn gezaagd zijn. De grondkleur is beige, waarop een vaag oranje patroon voorkomt. De beharing op het schild en het grotere verschil lengte/breedte onderscheidt *A. undecimdentatus* duidelijk van *A. rotundatus* (Foto 2).

Leefwijze

Zoals de helmkrab en de cirkelronde krab leeft deze soort op zandige bodem, vaak ingegraven zodat alleen de ogen en antennes zichtbaar zijn.

Verspreiding

Deze soort is bekend van de oostelijke Atlantische oceaan vanaf Trébeurden (Frankrijk) (d'Udekem d'Acoz, 1985) tot Senegal en de Middellandse Zee. In 1965 werd Roscoff (Noordkust Bretagne) als noordelijke verspreidingsgrens genoemd; in die regio was de soort toen zeer zeldzaam (Bourdon, 1965). Ook Hayward en Ryland (1996) bestempelen haar als een zeldzame soort, gemeld vanaf het Engels Kanaal, zuidelijk tot Zuid-Afrika. De huidige vondst wijst mogelijk op een noordwaartse uitbreiding van haar verspreidingsgebied.

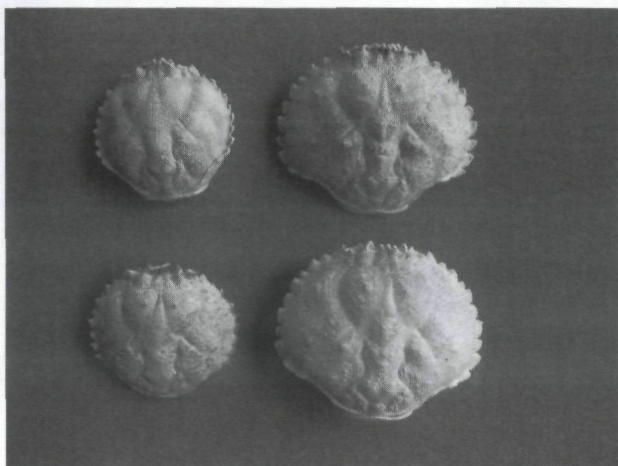

Foto 2 : Vergelijking *A. rotundatus* – *A. undecimdentatus*
 links boven : KOK 19 februari 2006 - rechts:Isla Cristina (Spanje) - 25 februari 2002
 links onder : Carnon Frankrijk - 7 april 2006

Europese waarnemingen

- In juli 1982 deed Cédric d'Udekem d'Acoz verschillende vondsten van *Atelecyclus undecimdentatus* bij Pointe de Mousterlin (zuidwest-Bretagne), zowel op het strand als bij het duiken; o.a. een levend mannetje met een breedte van 6,8 cm.
- In april 1985 werden er 2 dieren gevonden bij Trébeurden (Noordkust Bretagne (d'Udekem d'Acoz, 1985).

Sindsdien zijn er geen noordelijker waarnemingen gemeld.

- Op 6 april 1997: 1 dood dier in La Turballe (Zuidkust Bretagne)
- In april 2003 zijn opnieuw enkele levende dieren aangetroffen te Trébeurden (Severijns, 2006)
- Op 16 juni 2003 vond ik een vers dood mannetje met 6,8 cm schildbreedte te Penthievre (zuidkust Bretagne (Foto 3)
- In Zuid-Spanje (Malaga en Isla Cristina) en Zuid-Portugal (Montegordo, Faro, Sagres,...) (Foto 4) vond ik vanaf 1999 tot 2007 regelmatig schilden en verse dieren op de stranden en bij vissersbootjes. Ook hier was de breedste carapax-afmeting 6,8 cm.

De herkomst van het gevonden schildje is moeilijk te achterhalen. Was het een toevallig aanspoelen (bv zuidelijker opgevist en nadien over boord gezet)? Of heeft, tengevolge van de klimaatsverandering, deze zuidelijke soort zich gevestigd in de Noordzee ? We vragen alle strandwaarnemers en personen uit de visserij aandachtig hun vondsten en

vangst na te kijken en eventuele waarnemingen van *Atelecyclus undecimdentatus* te melden.

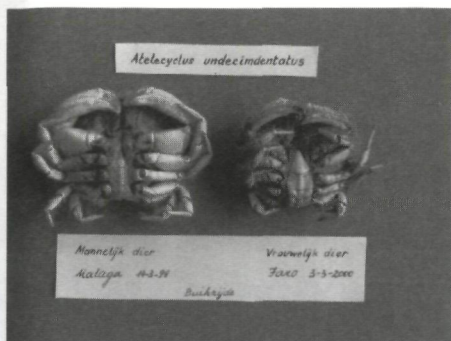

Foto 3 : *Atelecyclus undecimdentatus* Mannelijk dier. Penthièvre, 16 juni 2003 - 8 cm -
Vrouwelijk dier : Faro, 3 maart 2000 - 6 cm

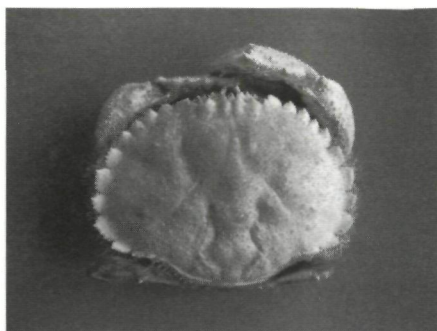

Foto 4: *Atelecyclus undecimdentatus* - Carapax

Foto 1,2,3,4: Marc Panneels

Summary

In the wake of a strong autumnal storm 9-11 November 2007, a freshly looking carapax of the southerly crab *Atelecyclus undecimdentatus* was found at Koksijde, Belgium. The question on its origin remains: is it proof of a northerly expansion or did it come from the cleaned deck of a fishing vessel that has operated in the English Channel or beyond?

Literatuur

- BOURDON, R., 1965. Inventaire de la faune marine de Roscoff. Decapodes – Stomatopodes. 45 pp.
- HAYWORD, P.J. & RYLAND, J.S.(EDS.), 1996. Handbook of the Marine Fauna of North-West Europe. Oxford University Press. 800 pp.
- SEVERIJNS, N., 2006. Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar Trébeurden(Bretagne) van 15 tot 21 april 2003. (Deel 2) - De Strandvlo, 26(3): p 99
- UDEKEM D'ACQZ, C. D', 1985. Etude d'une collection de crustacés décapodes. De Strandvlo, 5(4): 97 -130.
- VANHAELLEN, M.-TH., 2005. Eerste vondst van de cirkelronde krab *Atelecyclus rotundatus* (Olivier, 1792) op het Belgisch strand. De Strandvlo, 25 (2) : 50-52

**Ter Yde I
8670 Oostduinkerke**